

SCHERZANDO

REVISTA CATALANA MUSICAL

ANY XV.

GIRONA, X OCTUBRE M.CM.XXIV.

NVM. CLXVII

La Música des dels seus principis fins a l'època contemporànea

Conferència llegida al "Liceo Monturiol" de la ciutat de Figueres, en la festa de Sant Tomàs. — Març de 1924



MB vera satisfacció, estimats amics, complint desitjos del vostre benivolgut Director, procuraré, breus moments, fixar l'atenció vostra sobre l'interessant tema: «Història de l'art musical»; limitant-me, per avui, a l'exposició de les seves diverses etapes, o evolució, des dels seus principis fins al segle XVI i deixant per altre ocasió el continuament fins a l'època present.

L'art musical nostre o sigui el que pertany a la civilització occidental, aixís com gairebé totes les manifestacions de l'esperit humà, té per bressol o punt de partida la Grècia antiga, mare que fou de les ciències i de les arts, siguent la que'ns ha llegat, pel que'ns concerneix, els primers models musicals i les primeres teories bàsiques de la ciència dels sons.

No pretenc amb tal afirmació donar a entendre que pobles com els hebreus, els perses, els egipcis, de més gran antiguitat, haguessin sigut ineptes a les belleses de la música, o l'haguessin tinguda per ignorada, no; però també és veritat que desgraciadament l'història d'aquells magnífics pobles no'ns presenta vestigi musical de cap mena amb ajuda del qual nosaltres poguéssim determinar sombra de llur sistema musical.

I no obstant ens diu la Bíblia que el jove David era tan expert en puntejar l'arpa que fins aconseguia amanyagar els ferotges instints de l'agitat rei Saül, d'igual manera que Orfeo de la mitologia captivava l'atenció de les feres, al punt, àdhuc, de domesticar-les.

També de Salomó, rei de la Sabiduria, diu la Bíblia que de les immenses riqueses rebudes en present de la fastuosa reina de Sabà, va manar separessin una fusta de gran vàlua anomenada «Thyno», amb la qual es varen fabricar quantitat de laüds i de lires pel servei religiós del famós temple de Jerusalem.

Altres cassos podria dir-vos que us demostrarien que la música fou en gran estima en aquells pobles; més cap escrit ens assabenta de llur modo de cantar o de llur sistema tonal.

En cambi a Grècia, uns tres cents anys abans de nostra era, ja Aristòtil, el professor que fou d'Alexandre el Gran, i Euclides, reputat geòmetra, varen establir fórmules bastant precises sobre la resonància dels cossos sonors, dissertant, ademés, llargament sobre estètica musical, quals escrits, confrontats amb cants o fragments llegats per una tradició gairebé ininterrompuda, ens han permés de construir amb prou justesa el sistema tonal dels grecs.

Aquést es basa en la succéssió de quatre sons, anomenada tetracorde (de tetra, que vol dir quatre, i chorde, corda o só, ja que la primera produeix el segon), siguent els dos extrems a distància de una quarta justa.

El tetracorde es reproduëix igual de quinta en quinta ascendent, o de quarta en quarta descendent.

D'aital forma agropades aquestes notes servien a la vegada de punt de partida per un nombre d'escales més, que la diversa disposició de llurs tons i semitons diferenciava entre elles i que prenien el nom de modos: modo Dòric, modo frigic, etc.

Diuen els autors antics que cada modo aixís aconseguït tenia un caràcter molt distint l'un de l'altre, i expressaven, l'un la melancolia, l'altre l'entusiasme marcial, aquést era el més propi per celebracions religioses; aquéll servia pels desbordaments d'alegria en dies de jocs públics i de festes cíviques.

El caràcter de la música grega és purament monòdic, ço és, a una veu sola, i aixís es cantaven els coros de les famoses tragèdies de Sòfocles, d'Eurípides i d'Eschili, molt probablement acompanyats o sostingudes les veus per l'arpa i flautes, sense no obstant cap caràcter harmònic.

Arribada ja al cim de la seva plenitud artística, Grècia, gastada per interminables lluites intestines, va perdre definitivament la seva llibertat política, passant a ésser, cap a 150 anys abans J. C., província del vast Imperi Romà.

La civilització hel·lènica emigrà allavors a Roma; però tant fou el poder i l'elevació de les seves ciències i de les seves arts, animades totes d'un pur esperit de raó i claretat, que ben tost aconseguí els primers llocs i la preponderància dintre tot l'Imperi, alliberant aixís la cultura dels amos del món de la sorda i obscura influència de la civilització etrusca que fins allavors havia regit llur religió i llurs arts.

Mai Roma va tenir art musical propi, cosa que s'explica d'un poble que no més tenia afany en el comerç, el domini i la guerra. Les arts, i en particular la música, eren exercides per mans d'estrangers i d'esclaus, la majoria grecs emigrats, que especialment foren els que més s'aplicaren a l'ensenyança tan literària com artística.

Efectivament, a semblança de la nostra noblesa de l'època feudal, que tenia especial orgull en ignorar les lletres i les ciències, reservades tan sols als laboriosos moradors dels monastirs, els romans es consideravan degradats si es permetien la pràctica del cant o d'algun instrument: prou va caurer en ridícul per part dels patricis, com sabeu, l'emperador Nerón que volgué pretendre els aplaudiments de la turba fent d'actor i de cantant.

En sobrevenir el Cristianisme, es donà la coincidència que els primers adeptes foren precisament aquesta santa gent servil i humiliada a la que'ns hem referit: gent instruída i pràctica en les arts, que reunint-se en les Catacumbes, emmetllevà els ritus, monodies i part també de la llengua als grecs, que devien formar important contingent. Es prova d'això la simultaneïtat del grec i del llatí en molts precés de la més antiga existència cristiana, com en les lletanies del Kyrie, o en el Trisagion «Agios o Theos» cantat encara avui dia en Divendres Sant.

De l'obscuritat de les Catacumbes i d'aquell místic ambient, ne brotaren melodies sublimes a base de la tonalitat grega, però més o menys influençades pel caràcter hebraic dels primers apòstols, influència no encara ben determinada però latent.

Aquest conjunt de melodies fou recullit i sàbiament compilat pel cèlebre bisbe Sant Ambrós de Milà en 312, una vegada passades les persecucions, formant el anomenat «Codex Ambrosià», base de les actuals modalitats dites eclesiàstiques.

Un dels més típics exemples d'aquella època, és el «Te Deum» en el seu estat primitiu ornamentat que gairebé ja no's canta, havent-lo suplantat el mateix cant però en forma abreviada.

Tan gran era la simplicitat, disciplina i elevació d'aquestes melodies cantades a la Catedral de Milà, que confessà Sant Agustí haver-se convertit influençat, o més ben dit, enlluernat per la profunditat i divina bellesa d'aquella música que fins li arrencava llàgrimes d'emoció; preguntant-se si no serien pecaminosos aquells accents que li feien distreure el sentit de la lletra per sols escoltar i seguir la melodia.

F. CIVIL

(Continuarà).

Una conversa amb el mestre Pau Casals



EL LUSTRE violoncel·lista en una conversa tinguda amb un redactor de *La Publicitat* i publicada en el mateix diari, ha dit coses interessantíssimes, que per son valor les insertem íntegrament.

Volem posar-hi no obstant un mot de comentari fet amb aquella devoció que ens mereix la gegantina figura Pau Casals.

Diu el mestre:

«— He estat director d'orquestra abans que violoncel·lista. Als disset anys vaig dirigir els primers assaigs de «*Maria del Carme*», del mestre Granados. Més tard, a París, a Londres, a Nova York, alternava els meus recitals de cel·lo amb la direcció de masses orquestrals. Dirigir una orquestra és, fet i fet, l'ideal de tot músic que tingui alguna cosa per dir.

—.....?

— L'endarreriment que es notava a Barcelona en matèria d'orquestres, em va empènyer. Encara que jo fos sempre a l'estranger, el cor el tenia a la meua terra. Somniava amb donar a Catalunya una orquestra, almenys, que posés el seu nom en bon lloc. Músics, prou n'hi havia. Calia alguna cosa més. Diners, per exemple. Tothom recorda aquells anys heroics en que els nostres «*Mecenes*» donaven deu duros per un concert, a canvi d'una llotja. Aquesta misèria condemnava les nostres orquestres a la mediocritat.

—.....?

— Ningú es va veure amb cor d'emprendre's la feina. Recordo que ho vaig proposar, entre altres, al mestre Lamote de Grignon. — Us veieu capaç de transformar una de les nostres orquestres en una orquestra de primer ordre, tal com el prestigi de Barcelona exigeix? — li vaig dir. La seva resposta fou negativa. I vaig haver de negligir moltes hores que hauria dedicat a la meua carrera, per lliurar-me a la creació de l'Orquestra Casals.

—.....?

— Es clar que no fou fàcil. La gent de diner no responia, llevat d'honrosíssimes excepcions. Algú que m'havia promès el seu ajut em dexà a l'estacada. La meua tossuderia a fer surar l'Orquestra fou nomenada follia. Quan vaig caure malalt es va dir que l'Orquestra era morta. No obstant, del llit estant, vaig manar que els músics seguissin assajant tarda i nit. Vàrem vèncer, a la fi. A poc a poc ens voltà un ambient de viva simpatia. Tinc la satisfacció de dir que des de fa dos anys el Patro-

nat sosté íntegrament l'Orquestra. I Barcelona té una orquestra de primer ordre.

—... ..?

—Estic molt content, molt content dels meus músics. Tots ells són a l'Orquestra per amor a l'Orquestra. Alguns són tan impecables en llur paper, que difícilment trobarien qui els guanyés en cap orquestra del món. No és estrany que amb gent apassionada i intel·ligent, la nostra obra millori de mica en mica, esdevenint una cosa madura. Si Déu vol, seguirem endavant. Vull arribar a una perfecció normal, de cada dia. L'èxit de París encoratjà molt els meus músics. Més endavant voldria dur l'Orquestra a l'Amèrica del Sud, a Viena, a Itàlia, on ha estat sol·licitada. Cal que el món la conegui.

El mestre Casals, fins aquí, ens ha parlat de la seva orquestra. Parlarem del pare que li mereix la música catalana:

—*A Catalunya hi ha molts compositors de talent. Però madurs i acabats n'hi ha ben pocs. Els joves, és clar, voldrien que de seguida se'ls donés a conèixer. Són impacients. I la nostra Orquestra no pot pas donar a conèixer tot el que s'escriu a Catalunya.*

Tenim bons músics: En Lamote, En Morera, per exemple, i d'altres. En Garreta és genial. És un home genial — insisteix Pau Casals—. Jo no en conec cap altre tan profundament intuïtiu. Un home que no ha sortit a penes del seu poble, i que ha escrit tan belles pàgines de música! En un dels concerts d'aquesta tanda de tardor, estrenarem una sardana d'En Garreta, senzillament admirable. També donarem una obra de Zamacois, que és un jove que promet. I donarem també una primera audició molt interessant: l'escena final de «Goyescas», de Granados. A Nova York, quan l'estrena de «Goyescas», aquesta escena fou tallada, per tal d'alleugerir una mica l'obra. El pobre Granados em deia: «M'han tret el troç més bonic de la partitura».

L'Orquestra — acabà dient Pau Casals — *s'honorarà interpretant tot el que dintre l'obra dels nostres músics tingui una valor seriosa. No oblidem que tot el nostre esforç és fet a llaor de la terra.* — G.

* * *

Mestre Pau Casals cita en la seva conversa dos noms, Lamote de Grignon i Morera, com a exemple de músics catalans. I la seva orquestra sols ha interpretat en els darrers concerts una sola obra d'aquest últim compositor, «Serra amunt». Nosaltres creiem que a Catalunya — per bona sort nostra — hi ha moltíssims compositors que mereixen l'honor de que les seves obres siguin executades al costat de les estrangeres de que es nodreixen els programes; com a flors cullides a l'atzar podríem citar uns noms: Pahisa, Vila, Nogués, Lambert, Sancho Marraco i altres.

Aquella inquietud de que el mestre parla, santa inquietud — diem nosaltres — que senten els joves, es la cosa més humana que tot home que val pot sentir en el fons del seu cor. El jove treballa perquè la seva obra sigui coneguda, i no perquè la pols de l'oblid es posi damunt seu. No vol pas dir res que una maduresa no sigui l'element essencial i distintiu d'aquestes produccions; nosaltres sempre preferim les amargantors d'una lluita inicial, plena d'ardideses i entusiasmes, a les caducitats madures d'un fruit que està a punt de despenjar-se de la branca per massa assaonat.

No es pas cap pecat artístic el creurer que l'obligació de l'«Orquestra Pau Casals» es donar a conèixer totes les valors de Catalunya, això es més que una obligació, una devoció que d'una manera innata deu portar mestre Casals, i la seva gloriosa orquestra, en els replecs més profunds de l'ànima.

I acabem glosant les seves mateixes paraules: no oblidem que tot el nostre esforç és fet a llaor de la terra. No oblidem, mestre Casals, que són els joves que necessiten de vos, que necessiten de vostre mà per a caminar en els lluminosos camins de la glòria. Que sou vos el que teniu d'escriurer, amb la vostre màgica batuta, noms de catalans en el cel blau; que sou vos el cridat per omplir les orelles dels catalans d'harmonies delicioses i melodies inspirades en la terra mateixa de Catalunya.....

No oblidem que sou vos — i ningú més — el Virgili que té de menar a l'Empiri als Dants que Catalunya, amorosa, fecondi en les seves entranyes inestrocables.

T. S.

Entitats organitzadores de concerts

BARCELONA. — Orquestra Pau Casals. — Palau de la Música Catalana. — Concerts de tardor. Serie VIII. Sis audicions simfòniques amb la cooperació dels concertistes: Susan Metcalfe-Casals i Concepció Badia, cantatrius; Joan B. i Carles Peller, pianistes; Enric Casals i Eduard Toldrà, violinistes. Repertori de les obres que constituïran els programes:

Bach: «Concert» de *Brandenburg*, n.º 1, en *fa*, per a dues trompes, tres òboes, fagot, violí concertant i orquestra de corda. «Doble Concert», en *re menor*, per a dos violins i orquestra de corda. — Rameau: «Càstor i Pollux», suite. — Mozart: «Concert», en *mi bemoll*, per a dos pianos i orquestra. — Beethoven: *La consagració de la llar*, obertura. *Egmont*, obertura. «Quatrena simfonia», en *si bemoll*. — Schubert: «Simfonia», en *do*. — Mendelssohn: «Simfonia», en *la major* (Italiana). — Brahms: *Obertura tràgica*. — Tschaiikowsky: «Sisena Simfonia», en *si menor* (Patètica). — Dvorak: *En la natura*, obertura. — Fauré: «Masques et Bergamasques», suite.

Mahler: «Quatrena Simfonia», en *sol* (amb cant).—Strauss: «Simfonia Domèstica».—Debussy: *Preludi a la migdiada d'un faune*.—Dukas: *Polyeucte*, obertura.—Granados: «Goyescas», escena final, amb cant.—Garreta: *Sardana*, transcripció orquestral del tercer temps de la Sonata per a piano.—Zamacois: *Scherzo humoristic*.

Noticiari

Com veuran nostres llegidors, és un fet la vinguda a nostre ciutat del genial violoncel·lista En Pau Casals, per a donar un recital de violoncel al Teatre Albèniz, organitzat per la casa Sobrequés.

Se ha fixat la data del 10 de novembre, car el dia 12 marxa el mestre per començar la sèrie de concerts, començant pel que ha de donar a Lyó el dia 13.

Es innegable que En Pau Casals en acceptar donar-nos un recital complet, ha fet una excepció que Girona tota i sa província sabrà agrair. Molt contades capitals de Espanya han pogut gaudir de l'art meravellós del primer violoncel·lista mundial, i no obstant la nostre ciutat tindrà la immensa fortuna de apreciar el concertista il·lustre en tot son domini. Tan honrosa consideració que ha volgut fer-nos En Pau Casals, obliga la Girona tota a un fervorós homenatge de gratitud. En serem orgullosos en poder-li testimoniar, i ho ferem amb aquell convenciment absolut de complir un deure al que serà per hores nostre hoste il·lustre i que és avui per avui la glòria més llegítima del món enter. La data del 10 de novembre serà de recordança perdurable.

§ «Ateneu de Girona» ha celebrat un acte musical d'un alt valor. Un recital de violoncel donat per En Antoni Sala, féu passar als ateneïstes i llurs famílies, belles hores de música selecta. Es En Sala un virtuós del violoncel; la seva tècnica de una claretat extraordinària, li dona ample marge per a resoldrer amb perfecta seguretat totes les diverses complicacions que compta el difícil instrument que conrea el concertista admirable.

En fou pianista acompanyant En F. Civil, qui fou un digne cooperador de la obra del solista. Els dos artistes foren objecte de forts i merescuts aplaudiments.

«Ateneu de Girona» ha de repetir noves audicions musicals, car una entitat cultural com aquésta d'una valor espiritual, no ha de tenir preferències per un art determinat, ni tampoc limitar la seva actuació a conferències i exposicions. Cal una major ampliació en els diversos actes a celebrar, i tingui la seguretat la Junta del «Ateneu» que veurà engrosar les llistes dels seus socis i el reconeixement absolut dels seus components.

§ La «Associació de Música» prepara, per al proper dia 23, el concert inaugural del tercer curs, i a l'efecte ha escripturat a la violoncel·lista hongaresa Judith Bokor, artista de la qual en tenim les més excel·lents referències. Pendrà part també en aquest concert el meritíssim pianista Ricard Vives. Dita concertista donarà també un

altre concert a la Sala Mozart el dia 19 del mes en curs, essent aquest acte l'inaugural de la Associació Intima de Concerts.

Prepara també la nostra «Associació de Música» altre concert, que tindrà lloc a últims de novembre a càrreg d'un eminent pianista.

Moit bé comença el tercer curs nostra «Associació», i és nostre ferm desig que el millor encert guii sa actuació i podem per tant elogiar sa tasca. No volem altra cosa.

§ La Junta directiva de l'Orfeó «Cants de Pàtria», Secció cultural del «Ateneu Social Democràtic» i els mestres directors del referit Orfeó, desitjosos de que nostra ciutat prengui cada dia més interès pel cant popular i creient aixís fomentar-lo, han acordat crear una escola de solfeig per a nois i noies.

Per a ingressar a la referida escola serà precís haver complert set anys.

Les classes de solfeig seran els dilluns, dimarts, dimecres i dijous i duraran des de les cinc i mitja hasta les set del vespre.

El número d'alumnes serà limitat, essent preferits els qui desitgin ésser cantaires de l'Orfeó, i aquells qui llur família acrediti ésser soci de l'«Ateneu».

Els alumnes solament deuran abonar cinc pessetes anyals per drets de matrícula.

Els qui vulguin inscriures deuran passar per la-Secretaria de l'Orfeó en un dels dies del present mes d'octubre.

Teatre Albéniz. - GIRONA

Dia 10 de Novembre

A les deu de la nit

CONCERT 47 DE LA CASA SOBREQUÉS

PAU CASALS

Programa íntegre d'obres de violoncel

IMPREMTA

DALMAU CARLES, PLA. S. A.

GIRONA